

Ülkemizde ve Samsun'da Tarımsal Değişimler Tarımsal İstihdam İçin Öneriler

Burhan HEKİMOĞLU / Erol BAŞ

2018

Dünya nüfusu 2017 yılında 7,55 milyara ulaşmış ve Türkiye nüfusu ise 2017 yılı itibariyle 80 milyon 810 bin 525 kişi olmuştur. FAO tarafından hazırlanan çalışmada, dünyada nüfusun 2050'de %34 artışla 9,1 milyara ulaşacağı ve dünya nüfusunun beslenmesi ve istihdam sorununun tüm ülkelerin ve uluslararası kuruluşların öncelikli politika alanlarından birisi olacağı belirtilmektedir.

Küresel ekonomik kriz sonrasında dünyadaki toplam işsiz sayısı önemli ölçüde artmıştır. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) verilerine göre dünyadaki işsiz sayısı 2007 yılında 169,7 milyon iken, 2017 yılında 197,7 milyona yükselmiştir. İşsiz sayısının 2017 yıl sonu itibariyle 201 milyonu aşması beklenmektedir.

Dünya ekonomisinde ve işgücü piyasasında yaşanan durgun seyrin yanında bölgemizde yaşanan siyasi gerilimler ülkemizi ve işgücü piyasamızı olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Bunun yanında özellikle; Irak ve Suriye kaynaklı jeopolitik risklerin yanında Türkiye'nin en önemli ihraç pazarı olan Avrupa Birliği'nde çevre ülkelerden kaynaklı yaşanan ekonomik gelişmeler, ihracat ve işgücü piyasası üzerinde baskı yaratmıştır.

Bu gelişmelere rağmen; Türkiye, 2007 yılına kıyasla 2016 yılında Avrupa Birliği'ne üye ve aday ülkeler arasında işgücüne katılma oranını en fazla arttıran ülkedir. Türkiye, 2007 yılına kıyasla 2016 yılında Avrupa Birliği'ne üye ve aday ülkeler arasında istihdam oranını en fazla arttıran dördüncü ülkedir.

Türkiye'de EUROSTAT verilerine göre 2012 yılında işsizlik oranı yüzde 8,4 ile son yılların en düşük seviyesine ulaştıktan sonra yukarıda vurguladığımız nedenlerle de tekrar artmaya başlamıştır. 2016 yılında bir önceki yıla göre işsizlik oranı 0,6 puan artarak yüzde 10,9 olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılında işgücüne katılma oranı bir önceki yıla göre 0,7 puan artarak yüzde 52 olarak gerçekleşmiştir. 2005 yılından itibaren oluşturulan temel işgücü göstergeleri serisi incelendiğinde, 2016 yılına ait yüzde 52'lik işgücüne katılma oranının 2005 yılından bu yana yıllık bazda gerçekleşen en yüksek işgücüne katılma oranı olduğu görülmüştür.

2017 yılında da işsizlik oranındaki artış devam etmektedir. 2018–2020 Orta Vadeli Program tahminlerine göre; 2018 yılı için istihdam oranının %47,8, 2020 yılında %49,5, işgücüne katılma oranının 2018 yılı için %53,4, 2020 yılında %54,7, işsizlik oranının 2018 yılında % 10,5, 2020 yılı sonunda ise % 9,6 olması öngörülmektedir.

2017 yılı Türkiye İşgücü Piyasası Araştırması Sonuçlarına göre açık iş oranı %2,7 gibi yüksek sayılabilecek bir oranda tespit edilmiştir.

Küreselleşme sürecinde Türk tarımı; ülkemizin rekabet gücünü ve toplumsal refahını, istihdamını, verimliliğini, üretim kapasitesini ve kalitesini sürekli artırmasına çok büyük katkılar vermektedir. İşgücü bakımından ise halen dünya nüfusunun yarıya yakını kırsal kesimde yaşamaktadır ve dünya toplam nüfusunun yaklaşık %20'i geçimini tarımdan sağlamaktadır.

Tarım sektörünün istihdam açısından bu denli önemli yer tutması karşısında, Sektöre yönelik politikaların istihdam odaklı bakış açısıyla belirlenmesi kaçınılmaz olmaktadır. Sanayinin gelişmesi ve bu alandaki istihdam olanaklarının artması sonucunda dünya genelindeki aşırı hızla artan kentleşme Türkiye'de de hissedilmiştir. Gelecekte olumsuz sonuçlarla karşılaşmama kadına kırsal-kentsel nüfus dengesinin, gelir dağılımına ilişkin hususlar da dikkate alınarak, korunması önemlidir.

Türkiye'de nüfusun yaklaşık 1/4'ü kırsal kesimde yaşamakta ve tarım sektörü özellikle bu kesim açısından temel istihdam kaynağını oluşturmaktadır. Eğitim seviyesi kentsel kesime göre ciddi derecede düşük olan kırsal kesimde, istihdamın büyük bölümü küçük ve orta ölçekli çiftlikler tarafından sağlanmaktadır. Tüm dikey katmanlar bakımından "en üst pazar" niteliğindeki üretim katmanında, küçük ve orta ölçekli çiftliklerin önemli yer tutması, bu katmanda ölçek ekonomilerinden yeterince faydalanılamaması sonucunu doğurmakta ve neticede verimlilik kayıpları yaşanmaktadır.

Kırsal kesimde yaşayanların bilgi düzeyinin artması ve ortak çıkarlarını savunabilir hale gelmesi için öncelikle kırsal bölgelerin sosyal koşullarını (konut, eğitim, sağlık, kültürel aktiviteler vs.) iyileştirmeye yönelik çabalar hızlanarak devam etmelidir. Bu iyileştirme ise öncelikle bölgesel seviyeye odaklanmalıdır. Kalkınmanın sadece bölgesel ihtiyaçlara odaklanarak gerçek anlamda sağlanamayacağı da unutulmamalı ve dikey olarak tarım sektörünün tüm katmanlarının sürece dâhil edilmesi sağlanmalıdır.

İş gücü bakımından temel sorun, artan nüfusa karşın tarımsal iş gücüne nitelikli katılımın yeterince sağlanamamasıdır ki bu durum ancak daha etkin bir eğitim politikası ile düzeltilebilir. Ayrıca özel sektör sermaye kaynaklarının tarım sektörünü daha verimli hale getirmeye yönelik harcamalarda kullanılmaması dikkat çekicidir. Oysa sermayenin tarım sektörüne yönlendirilmesi teşvik edilir ve kırsal kesimin sektöre nitelikli iş gücü katkısı vermesi sağlanırsa, ülkedeki istihdam sorunu, genel ekonomik etkinlik de artırılmak suretiyle hafifletilebilecektir.

İş gücünün daha verimli hale gelmesi tarım sektörünün uluslararası rekabetçiliğini de arttırarak, Türkiye'deki işletmelerin uluslararası arenada da faal olmasını ve hizmet sunulan pazarın boyutunun genişlemesini de sağlayacaktır. Bu gelişme öncelikle üretim katmanında kendini gösterecek ve ardından dikey ilişkili katmanların tamamında etkili olacaktır. Bu sayede katmanlar arsanda birbirini besleyen verimli bir döngü oluşturularak diğer katmanlarını da istihdama ve toplumun gelişmesine daha fazla katkı sağlaması mümkün olacaktır.

İş gücü niteliğinin artması, çalışanların ekonomik ve buna bağlı olarak sosyal koşullarının da iyileştirilmesine yol açarak ülkedeki sosyo-kültürel sorunlarla mücadeleye de katkı sağlayacaktır. Kırsal kesimde yaşanacak genel çaplı bir ekonomik ve sosyal kalkınmanın, ciddi bir sorun teşkil eden kayıt dışı istihdamı da azaltacağı düşünülmektedir. Nitekim bu gelişme ile hâli hazırda kayıt dışı çalışan işçilerin çalışabilecekleri alternatif tarım dışı faaliyet alanları da ortaya çıkacaktır.

Türkiye'nin önemli sorunlarından biri de kayıt dışı istihdam oranının yüksek olmasıdır. Kentsel kesimde her üç kişiden biri, kırsal kesimde ise her dört kişiden üçü kayıt dışındadır.

Özellikle ücretsiz aile iççileri, yevmiyeli ve kendi hesaplarına çalananların çok büyük bir kısmı kayıt içinde değildir. Dolayısıyla da büyük ölçüde herhangi bir sosyal güvenlik korumasından yararlanamamaktadır. Bu durumda Türkiye'de sosyal kurumlara kayıtlılık ve sosyal güvenlik konularında da büyük boşluklar bulunmaktadır. Bu sorunlardan kırsal kesimde en çok etkilenenler ise kadınlardır. Kırsal kesimdeki sosyal koşulların iyileşmesini hızlandırmak için Avrupa'daki iyi uygulama örnekleri alınıp Türkiye'deki kurumsal yapıya uyarlanarak, tarım sektörüne yönelik bir sosyal güvenlik sistemi oluşturulmalıdır. Bu bakımdan İspanya'daki Ulusal Sosyal Güvenlik Ofisi, Yunanistan'daki Tarım Sigorta Organizasyonu gibi tarımda çalışanlara yönelik ayrı birimler model olarak alınabilir.

Türkiye sahip olduğu coğrafik konum, iklim yapısı ve ürün çeşitliliği açısından zengin bir tarımsal potansiyele sahiptir. Fakat üretimin kayıt altına alınmaması, üretici örgütlerinin yeterince aktif olmaması, istikrarlı olmayan tarım politikaları ve planlı olmayan üretim modelleri sektörde önemli problemlere sebep olmaktadır. İç ve dış talebe uygun planlı bir üretim modelinin benimsenmemesi bazı ürünlerde arz fazlası oluşturup üretici fiyatlarının düşmesi ile üretici mağduriyetine neden olurken bazı ürünlerde arz açığı olması ise tüketici mağduriyetine ve bu açığın ithalat yoluyla kapatılmasına neden olmaktadır. Diğer taraftan tarımdaki modern makine kullanımına bağlı olarak iş gücü fazlasının oluşması ve kırsal kesimde yaşayanların gelir seviyelerindeki düşüşler kırsal kesimden kente göçü kontrolsüz bir şekilde körüklemiştir. Ekonomik göstergeler incelendiğinde tarımın GSYİH'daki payının ve istihdam içerisindeki payının giderek azaldığı gözlenmektedir.

Genel bir değerlendirme yapıldığında tarımın Türkiye ekonomisindeki yerinin nispi olarak azalma gösterdiğini söylemek mümkündür. Cumhuriyetin ilk kurulduğu yıllarda tarımın GSYİH'daki payı %42.8 iken 1970'li yıllarda %36.0, 1985 yılında %25.0, 1990 yılında %16.0, 2000 yılında %13.5 oranında gerçekleşmiştir. Günümüzde ise tarımın GSYİH'daki payı %9'dur. Bu durum tarımın gerilediği anlamına gelmez ancak sanayi, inşaat, turizm gibi diğer sektörlerin geliştiğini gösterir.

Türkiye'de istihdamın yapısı incelendiğinde tarım sektörünün her zaman önemli olduğu görülmektedir. Yıllar itibariyle incelendiğinde toplam nüfus içerisinde kırsal nüfusun payı, toplam istihdam içerisinde ise tarımsal istihdamın payının giderek düştüğü görülmektedir. Nitekim 1990'lı yıllarda tarımsal istihdam oranı %46 iken bugün bu oran %20 civarına düşmüştür.

Diğer taraftan ekonomik kriz dönemlerinde istihdam olanaklarında yaşanan daralma tarım sektöründe istihdam edilenlerde artışa neden olmaktadır. Çünkü tarım sektöründe çalışanların bir bölümü başka sektörlerde iş bulabildikleri anda tarım sektöründen ayrılmaktadırlar. Ancak, ekonominin ve istihdamın küçüldüğü dönemlerde tekrar tarım sektörüne dönmektedirler.

Yıllar İtibariyle İstihdam ve Tarımın Payı (TUİK)

Yıllar	İstihdam	Tarım İstihdam	%	Tarım Dışı İstihdam	%
2005	19.660	4.615	23,47	15.045	76,53
2006	20.353	4.801	23,59	15.553	76,42
2007	20.230	4.420	21,85	15.811	78,16
2008	20.451	4.534	22,17	15.918	77,83
2009	21.413	5.035	23,51	16.377	76,48
2010	22.631	5.374	23,75	17.257	76,25
2011	23.492	5.325	22,67	18.167	77,33
2012	24.486	5.349	21,85	19.137	78,15
2013	24.877	5.051	20,30	19.825	79,69
2014	26.186	5.424	20,71	20.761	79,28
2015	27.004	5.417	20,06	21.586	79,94
Değişim %	37,36	17,38	-3,41	43,48	3,41

Mevsimsel Etkilerden Arındırılmış İşgücü Göstergeleri (TUIK)

Yıllar	15+ Nüfus	İşgücü	İSTİHDAM			İşsiz	İşgücüne katılma oranı	İstihdam oranı	İşsizlik Oranı (%)		
			Tarım	Tarım Dışı	TOPLAM				İşsizlik	Tarım Dışı	Genç Nüfus
2005	48.356	21.777	4.615	15.045	19.660	2.118	44,6	40,3	9,7	12,1	17,8
2006	49.275	22.353	4.801	15.553	20.353	2.000	45,0	41,0	8,9	11,1	16,7
2007	50.177	22.292	4.420	15.811	20.230	2.062	44,1	40,0	9,2	11,1	17,4
2008	50.982	23.238	4.534	15.918	20.451	2.787	45,3	39,9	12,0	14,6	21,9
2009	51.833	24.314	5.035	16.377	21.413	2.901	46,5	41,0	11,9	14,7	20,6
2010	52.904	25.144	5.374	17.257	22.631	2.513	47,1	42,4	10,0	12,4	18,4
2011	53.985	25.682	5.325	18.167	23.492	2.190	47,2	43,1	8,5	10,4	15,4
2012	54.961	26.855	5.349	19.137	24.486	2.370	48,5	44,2	8,8	10,8	16,9
2013	55.982	27.367	5.051	19.825	24.877	2.491	48,4	44,0	9,1	10,9	16,5
2014	56.986	29.218	5.424	20.761	26.186	3.032	50,9	45,6	10,4	12,5	19,1
2015	57.854	30.090	5.417	21.586	27.004	3.086	51,6	46,3	10,3	12,3	18,2
Değişim (%)	19,64	38,17	17,38	43,48	37,36	45,70	7,0	6,0	0,6	0,2	0,4

İstihdam ve İşsizlik (Bin Kişi)

YILLAR	Genel İşsizlik Oranı (%)	Tarım Dışı İşsizlik Oranı (%)	Toplam İşgücü	Toplam İstihdam	Tarım Payı %		Sanayi		İnşaat		Hizmetler	
					Kişi	Payı %	Kişi	Payı %	Kişi	Payı %	Kişi	Payı %
2007	9,2	11,2	22.253	20.209	4.546	22,5	4.403	21,8	1.231	6,1	10.029	49,6
2008	10,0	12,3	22.899	20.604	4.621	22,4	4.537	22,0	1.238	6,0	10.208	49,5
2009	13,1	16,0	23.710	20.615	4.752	23,1	4.179	20,3	1.305	6,3	10.380	50,4
2010	11,1	13,7	24.594	21.858	5.084	23,3	4.615	21,1	1.434	6,6	10.725	49,1
2011	9,1	11,3	25.594	23.266	5.412	23,3	4.842	20,8	1.680	7,2	11.332	48,7
2012	8,4	10,3	26.141	23.937	5.301	22,1	4.903	20,5	1.717	7,2	12.016	50,2
2013	9,0	10,9	27.046	24.601	5.204	21,2	5.101	20,7	1.768	7,2	12.528	50,9
2014	9,9	12,0	28.786	25.933	5.470	21,1	5.316	20,5	1.912	7,4	13.235	51,0
2015	10,3	12,4	29.678	26.621	5.483	20,6	5.332	20,0	1.914	7,2	13.891	52,2
2016	10,9	13,0	30.535	27.205	5.305	19,5	5.296	19,5	1.987	7,3	14.617	53,7
2017	10,9	13,0	31.643	28.189	5.464	19,4	5.383	19,1	2.095	7,4	15.246	54,1
2018 Ocak	10,8	12,7	31.438	28.029	4.963	17,7	5.567	19,9	1.958	7,0	15.540	55,4
2018 Şubat	10,6	12,5	31.520	28.166	4.983	17,7	5.627	20,0	1.969	7,0	15.586	55,3

Bu rakamlara göre sanayi ve hizmetler sektöründe istihdamın tarım sektörüne göre daha fazla arttığını söylemek mümkündür. Türkiye’de kırsal kesimdeki nüfusun toplam nüfus içindeki payının azalmasında uygulanan kırsal kalkınma politikalarının sanayi sektörünü kapsamaması ve tarımsal mekanizasyondaki gelişmeler olduğu söylenebilir.

Ülkemizde çok uzun süredir ekilebilir arazi miktarı; sanayinin ve şehirleşmenin baskısıyla azalmaktadır. Diğer taraftan miras hukukuna bağlı olarak parçalanarak işletmelerde üretici gelirlerinin yeterli olmayışı üreticileri göçe zorlamıştır. Bu verilerden hareketle; Tarımda istihdamın azalması diğer sektörlerdeki ekonomik gelişmenin beklenen bir sonucudur.

Sanayi, inşaat, turizm gibi sektörler krizden çıkışla birlikte bu sektörlerde iyileşen koşullar, tarım istihdamında düşüşe neden olacaktır.

Kriz nedenleriyle artan tarım istihdamı doğal olarak geçici olacaktır. Avrupa Birliği ülkelerinde tarımın istihdamdaki payı tablodan da görüldüğü gibi İngiltere, Belçika, Almanya, Hollanda, Danimarka ve Fransa tarımın istihdamdaki payının %5’den daha az olduğu ülkelerdir. Bu ülkeler AB’ni oluşturan ilk ülkelerdir. Diğer taraftan Yunanistan, Polonya, Litvanya ve Romanya gibi AB’ne daha sonra katılan ülkelerde tarımın istihdamdaki payı %16 ile %37 arasında değişmektedir.

Bazı Ülkeler İtibariyle Tarımsal İstihdam (TUIK)

Ülke	Tarımsal İstihdam (%)
İngiltere	1,2
Belçika	1,7
Almanya	2,4
Hollanda	2,7
Danimarka	3,3
Fransa	4,3
Avusturya	5,5
Yunanistan	16,3
Polonya	18,2
Litvanya	18,7
Türkiye	20,1
Romanya	37,7
AB 15	4,0
AB 28	6,6
AB 28+TR	7,6

Samsun İlinde Demografik Göstergeler (TÜİK)

İlçe	İlçe Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu	Nüfus Yüzdesi
Alaçam	25.577	12.812	12.765	1,95%
Asarcık	16.819	8.397	8.422	1,28%
Atakum	192.953	93.583	99.370	14,70%
Ayvacık	19.632	10.069	9.563	1,50%
Bafra	141.488	69.958	71.530	10,78%
Canik	99.719	50.559	49.160	7,59%
Çarşamba	137.576	68.628	68.948	10,48%
Havza	39.944	19.556	20.388	3,04%
İlkadım	333.218	163.900	169.318	25,38%
Kavak	20.079	10.046	10.033	1,53%
Ladik	16.126	7.889	8.237	1,23%
Ondokuzmayıs	24.982	12.532	12.450	1,90%
Salıpazarı	18.546	9.357	9.189	1,41%
Tekkeköy	50.955	25.579	25.376	3,88%
Terme	71.196	35.279	35.917	5,42%
Vezirköprü	95.608	47.179	48.429	7,28%
Yakakent	8.572	4.201	4.371	0,65%

Tarım istihdamı artan bölgeler

Tarım gelirinde artış olan bölgeler	Genç nüfusta artış olan bölgeler
TR42 (Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova)	TRC1 (Gaziantep, Adıyaman, Kilis)
TR52 (Konya, Karaman)	TRC2 (Şanlıurfa, Diyarbakır)
TR62 (Adana, Mersin)	
TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya)	

Kaynak: TÜİK, Hane halkı İşgücü Anketi Bölgesel Sonuçları, Betam.

Türkiye İşgücü İstatistikleri

Parametreler	2015	2016	% Değişim
15 yaş ve daha yukarı yaştaki işsiz sayısı	3.204.000	3.872.000	+38,7
15 yaş ve daha yukarı yaştakilerin işsizlik oranı (%)	10,8	12,7	+17,6
Tarım dışı işsizlik oranı (%)	12,7	14,9	+17,3
Genç nüfusta (15-24) işsizlik oranı (%)	19,2	24,0	+25,0
15-64 yaş gurubu işsizlik oranı (%)	11,0	12,9	+17,0
İstihdam Edilenlerin Sayısı (kişi)	45,4	45,1	- 0,7
İstihdam oranı (%)	26.448.000	26.669.000	+0,8
Tarım sektöründe istihdam edilenlerin oranı (%)	18,9	18,4	-2,6
Sanayi sektöründe istihdam edilenlerin oranı (%)	20,1	19,7	-2,0
İnşaat sektöründe istihdam edilenlerin oranı (%)	7,1	6,9	-2,8
Hizmetler sektöründe istihdam edilenlerin oranı (%)	54,8	54,9	+0,2
Toplam işgücü sayısı (kişi)	29.652.000	30.540.000	+3,0
İşgücüne katılma oranı (%)	49,9	51,6	+3,4
Erkeklerde İşgücüne Katılma oranı (%)	71,0	71,5	+0,7
Kadınlarda işgücüne katılma oranı (%)	31,2	32,2	+3,2
Kayıt dışı çalışanların oranı	32,1	32,7	+1,8
Mevsim etkilerinden arındırılmış olarak istihdam edilenlerin sayısı (kişi)	27.337.000	27.301.000	-0,1
Mevsim etkilerinden arındırılmış olarak istihdam oranı (%)	46,3	46,2	-0,2
Mevsim etkilerinden arındırılmış işsiz sayısı (kişi)	3.668.000	3.717.000	+1,3
Mevsim etkilerinden arındırılmış işgücüne katılma oranı (%)	52,5	52,4	-0,2

Yıllara Göre Samsun İlinin Nüfusu (TUİK, 2017)

Yıl	Samsun Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
2017	1.312.990	649.524	663.466
2016	1.295.927	640.699	655.228
2015	1.279.884	632.014	647.870
2014	1.269.989	627.296	642.693
2013	1.261.810	623.435	638.375
2012	1.251.722	617.095	634.627
2011	1.251.729	617.701	634.028
2010	1.252.693	620.015	632.678
2009	1.250.076	618.849	631.227
2008	1.233.677	607.501	626.176
2007	1.228.959	606.187	622.772

2017 Yılı Samsun Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

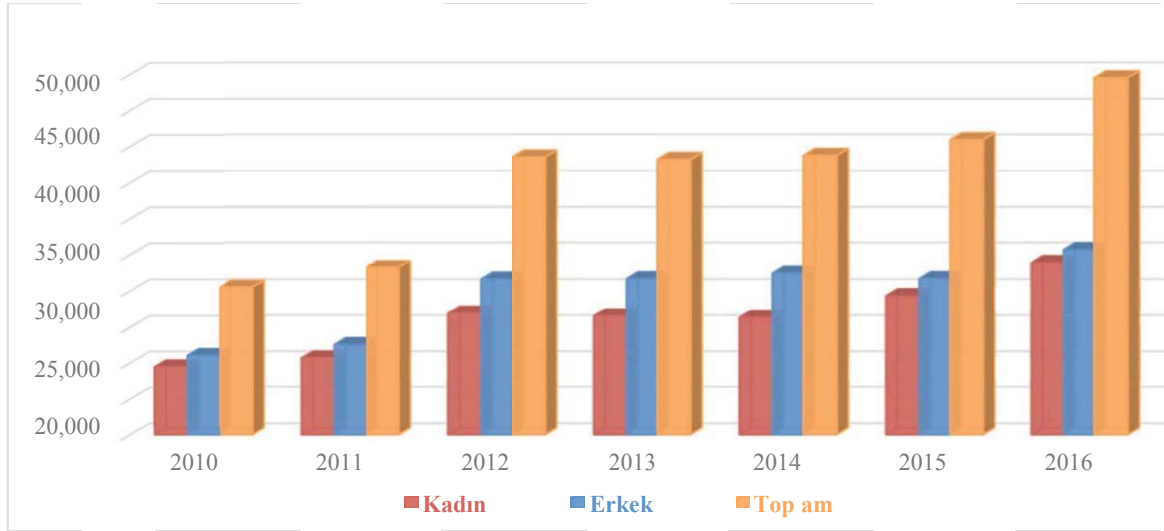
Yaş Grubu	Nüfus	Nüfus Yüzdesi
0-4 Yaş	86.870	% 6,62
10-14 Yaş	93.406	% 7,11
15-19 Yaş	105.539	% 8,04
20-24 Yaş	99.741	% 7,60
25-29 Yaş	90.810	% 6,92
30-34 Yaş	91.421	% 6,96
35-39 Yaş	101.424	% 7,72
40-44 Yaş	92.511	% 7,05
45-49 Yaş	84.659	% 6,45
50-54 Yaş	88.598	% 6,75

Samsun İlinde Şehir - Kırsal Nüfusundaki Değişim

% Değişim (1965-2017)	+ 73,7		
Yıl	Toplam	Şehir	Kırsal/Köy
2017	1.312.990		
2016	1.295.927		
2015	1.279.884		
2014	1.269.989		
2013	1.261.810		
2012	1.251.722	840.399	411.323
2011	1.251.729	827.796	423.933
2010	1.252.693	816.576	436.117
2009	1.250.076	802.011	448.065
2008	1.233.677	776.385	457.292
2007	1.228.959	725.111	503.848
2000	1.209.137	635.254	573.883
1990	1.158.400	525.305	633.095
1985	1.108.710	408.622	700.088
1980	1.008.113	345.200	662.913
1975	906.381	290.207	616.174
1970	821.183	235.716	585.467
1965	755.946	197.103	558.843

Kaynak: <http://samsun.yerelnet.org.tr>

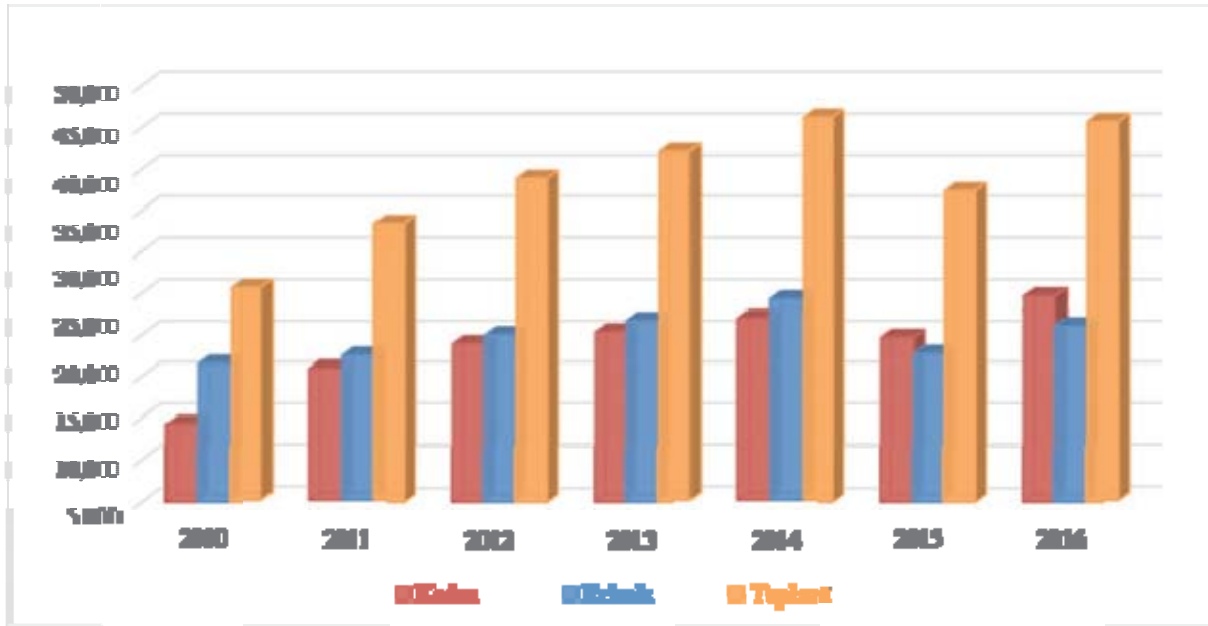
Yıllar İtibariyle Cinsiyete Göre Başvuru Sayısı (2010–2016)

Başvuru, iş arayanların, gereksinimlerinin karşılanması için internet üzerinden ya da Kurum İl Müdürlüklerine doğrudan yaptıkları müracaattır. Toplam başvuru sayısı 49 bin 540 olarak gerçekleşmiştir. Bu başvuruların 25 bin 645' ini erkekler, 23 bin 895'ini kadınlar oluşturmuştur.

Toplam başvuru sayısı; 2010 yılına göre, 2016 yılında 29 bin 7 kişi artmıştır. Bu artışın 14 bin 426'sını kadınlar, 14 bin 581'ini erkekler oluşturmuştur. Yıllar itibari ile başvuruların yarısından fazlası erkeklerden oluşmaktadır. Samsun ili için başvuru sayısı, 2016 yılında son yedi yılın en yüksek seviyesini görmüştür.

Yıllar İtibariyle Cinsiyete Göre Kayıtlı İşsiz Sayısı (2010–2016)

2010 yılında Samsun ilinde İŞKUR'a kayıtlı 25 bin 702 işsizin 16 bin 490'ı erkeklerden, geri kalan 9 bin 212 kişisi ise kadınlardan oluşmaktadır. 2016 yılında ise toplam 45 bin 729 kişi işsiz

olarak kayıtlarda yerini almıştır. Yıllar itibariyle toplam kayıtlı işsiz sayısında artış eğilimi dikkati çekmektedir. 2015 yılındaki düşüşün nedeni ise 2015 yılı içinde kayıtlı işsiz sorgulamalarında SGK kayıtlarının da baz alınması yöntemine geçilmesidir. Bu gelişmenin, İŞKUR olarak işsizlere daha doğru ve etkin politika üretmek noktasında faydalı olacağı düşünülmektedir.

YILLAR İTİBARIYLA İSTİHDAM

TR83 (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya) İllerinde İstihdam Edilenlerin Yıllara ve İktisadi Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı

Yıllar	TOPLAM	TR83 İlleri *			TÜRKİYE *		
		Tarım (%)	Sanayi (%)	Hizmet (%)	Tarım (%)	Sanayi (%)	Hizmet (%)
2004	1.041	575	119	347	55,2	11,4	33,3
2005	984	522	126	337	53,0	12,8	34,2
2006	951	446	152	353	46,9	16,0	37,1
2007	1.000	458	164	378	45,8	16,4	37,8
2008	1.008	501	155	352	49,7	15,4	34,9
2009	1.005	519	130	357	51,6	12,9	35,5
2010	934	426	141	366	45,6	15,1	39,2
2011	996	453	175	368	45,5	17,5	37,0
2012	925	393	152	381	42,4	16,4	41,2
2013	941	397	177	367	42,2	18,8	39,0
2014	960	385	198	377	40,1	20,6	39,3
2015	978	385	186	407	39,3	19,1	41,6
2016	983	393	174	416	40,0	17,7	42,3
2017	1.024	409	185	429	40,0	18,1	41,9

Not: * Bin kişi ve 15 yaş üstü

Tarımsal Veriler (TÜİK, 2017)

	Tahıllar ve Diğer Bitkisel Ürünlerin Ekilen Alanı (ha)	Nadas Alanı (ha)	Sebze Bahçeleri Alanı (ha)	Meyveler, İçecek ve Baharat Bitkilerinin Alanı (ha)	Süs Bitkileri Alanı (ha)	Tarımsal Üretimde Kullanılan Toplam Alan (ha)
Samsun	230.507	20.572	27.532	97.246	63	375.920
Türkiye	15.531.734	3.697.414	798.265	3.343.382	4.994	23.375.789
Oranı (%)	1,48	0,56	3,45	2,91	1,26	1,58

Tarımsal Veriler

Tarla Bitkileri Üretimi

Ürün Adı	Samsun		Türkiye		Üretimdeki Payı (%)
	Alan (ha)	Üretim (ton)	Alan (ha)	Üretim (ton)	
Buğday	108.302	315.016	7.699.082	21.875.585	1,44
Çeltik	16.597	133.038	109.560	900.000	14,78
Mısır (Dane)	16.545	74.945	639.085	5.900.000	1,27
Ayçiçeği	15.732	38.253	779.622	1.964.385	1,95
Tütün	5.587	6.020	95.000	80.000	7,53
Soya	2.554	10.081	33.670	140.000	7,20
TUİK 2017					

Sebze Üretimi

Sebzeler (da)	Ekilen Alan (da)	Üretim (Ton)	Üretimdeki Payı (%)
Lahana	68.213	250.725	21,58
T.Fasulye	60.598	83.504	7,19
Ispanak	11.843	17.748	1,53
Pırasa	8.006	24.572	2,11
Biber	71.108	227.411	19,57
Patlıcan	18.946	60.820	5,23
Karnabahar	8.765	18.414	1,58
Marul	15.760	20.337	1,75
Karpuz	22.820	145.675	12,54
Kavun	21.700	65.325	5,62
Hıyar	5.969	40.326	3,47
Kabak (Sakız)	1.135	2.695	0,23
Domates	25.847	155.359	13,37
TUİK 2017			

Meyve Üretimi

Ürün	Samsun		Türkiye		Üretimdeki Payı (%)
	Alan (da)	Üretim (ton)	Alan (da)	Üretim (ton)	
Fındık	936.182	96.240	7.066.670	675.000	14,26
Şeftali	12.057	19.653	390.470	664.785	2,96
Kivi	2.778	3.925	27.435	56.164	6,99
Elma	4.226	20.049	1.753.572	3.032.164	0,66
Armut	1.451	8.772	259.998	503.004	1,74
Ceviz	11.172	2.309	920.128	210.000	1,10
Kiraz	894	2.331	854.009	627.132	0,37
TUİK 2017					

ÇKS ve Tarımsal Desteklemeler

2016 ÇKS'ye Kayıtlı Çiftçi	2017 ÇKS'ye Kayıtlı Çiftçi
64.357	65.444
İşletme Başına Ortalama Parsel Sayısı	8
Ortalama Parsel Büyüklüğü (da)	4,3
İşletme Başına Ortalama Arazi Büyüklüğü (da)	33
ÇKS'ye Kayıtlı Arazi Varlığı (da)	1.960.074

Ülkemizde tarımsal işletmelerinin %32,7'si **20-49 da** arasında arazi miktarına sahiptir. Samsun'da ise işletme başına ortalama arazi büyüklüğü **33 da** 'dır.

TARIMSAL ÖRGÜTLÜ YAPI

Tarımsal Örgütlü Yapı	Türkiye		Samsun	
	Sayısı	Üye Sayısı	Sayısı	Üye Sayısı
Islah Amaçlı Yetiştirici Birliği	272	439.061	4	4.504
Tarımsal Amaçlı Kooperatif	10.315	2.540.187	80	36.745
Kooperatif Bölge Birliği	114	715.240	2	5.999 *
Üretici Birlikleri	878	354.383	38	11.386
TOPLAM	11.579	4.048.871	124	52.635

Hayvan Varlığı (Baş/Adet)

CİNSİ		Samsun	Türkiye *	Türkiye'deki Payı (%)	
Büyükbaş (Sığır)	Kültür	106.049	7.804.588	1,36	Samsun İli Türkiye genelinde Manda sayısı bakımından 1. sıradadır. Büyükbaş Hayvan Varlığı bakımından 9. sırada,
	Melez	203.604	6.536.073	3,12	
	Yerli	75.584	1.602.925	4,72	
Manda		19.896	161.439	12,32	
Büyükbaş Hayvan Sayısı Toplamı		405.133	16.105.025	2,52	
Küçükbaş	Koyun	218.920	33.677.636	0,65	
	Keçi	25.108	10.634.672	0,24	
Küçükbaş Hayvan Sayısı Toplamı		244.028	44.312.308	0,55	
Kanath		6.248.276	333.541.262	1,87	
Kanath	Et Tavuğu	1.641.800	221.245.322	0,74	
	Yumurta Tavuğu	1.675.023	121.556.027	1,38	
	Hindi	20.725	3.872.460	0,54	
	Kaz	35.652	978.384	3,64	
	Ördek	28.309	491.561	5,76	
Arılı Kovan (Adet)		83.202	7.991.072	1,04	

Samsun'a ait rakamlar 2017 yılı TÜRVET verileri, Türkiye rakamları ise * TÜİK 2016 verileridir.

Samsun İlindeki Hayvansal İşletmeler

Ortalama Büyükbaş İşletme Büyüklüğü	7	
Ortalama Küçükbaş İşletme Büyüklüğü	54	
Ortalama Süt Verimi (kg)	Günde 13,5	Bir Yılda 4.924
Ortalama Karkas Ağırlığı (Kg)	Büyükbaş 250	Küçükbaş 17
Ari İşletme Sayısı	1 işletme	336 baş
Soy Kütüğü - Ön Soy Kütüğüne Kayıtlı Hayvan Sayısı Oranı	% 89	

Ülkemiz besi işletmelerinin yaklaşık %76'sının kapasitesi 1-10 baş arasındadır

Balıkçılık

Balıkçı Barınağı Sayısı	5
Balıkçı Gemileri Sayısı	629
Kiraya Verilen Doğal Göl ve Lagün Sayısı	4
Kiraya Verilen Baraj Gölü Sayısı	4

Su Ürünleri Üretiminde Samsun ve Ülke Geneli Kıyaslaması 2016 (Fiili Üretim)

Avcılık (ton)		Yetiştiricilik (ton)		Toplam (ton)	
Samsun	Ülke Geneli	Samsun	Ülke Geneli	Samsun	Ülke Geneli
54.835	335.319	5.585	253.395	60.420	588.714
16,35%		2,20%		10,26%	

İşletme Kayıt Belgesi Bazında İşletme Sayıları

İşletme Cinsi	Sayısı
Gıda Üretim (Kayda ve Onaya Tabi) Yeri	1.206
Gıda Satış Yeri	5.886
Toplu Tüketim Yeri	4.709
Yem (Kayda ve Onaya Tabi) Satış Yeri	556
TOPLAM	12.357

Her tür gıdanın üretildiği, işlendiği, muhafaza edildiği, depolandığı, dağıtıldığı, nakledildiği, satıldığı, servis edildiği herhangi bir aşaması ile ilgili herhangi bir faaliyeti yürüten işletmeler kayıt belgesi almak zorundadır. Samsun'da gıda üreten, satan, toplu tüketim yeri ve yem satış yerleri olmak üzere toplam 12.357 adet iş yeri kayıt altına alınmıştır.

Tarım Sektöründe İstihdam Önerileri

Tarım sektöründe bölge ve ürün grubuna uygun ihtiyaca göre nitelikli işgücünün geliştirilmesine önem verilmelidir. Örneğin fındık ürününde Budama, İlaçlama, Hasat işlerinde **Sertifikalı Profesyonel İş Grupları Eğitimi ve Destekleri** İŞKUR ile birlikte oluşturulabilir.

KOSGEB, KOBİ'leri geliştirmek üzere çeşitli eğitim programları düzenlemekte ve proje ile işletmelere hibe destekleri sağlamaktadır. **Tarım sektöründe de KOSGEB işletme hibe destekli eğitim ve sertifikasyon programları** uygulanabilir.

Tarıma dayalı sanayinin kurulması kamu tarafından desteklenmeli, bu hem yeni istihdam olanağı yaratacak, hem de üretilen ürünlerin işlenmesine ve katma değerinin artmasına neden olacaktır.

Fındık, şeftali, kivi, elma ve bağ Samsun'da üretim olanakları bulunan ürünlerdir. Bu ürünlerin üretimini arttıracak desteklemeler bölge tarımı için önemlidir.

Hem çevreye duyarlı hem de dünya talebini dikkate alarak yapılacak tarımsal üretim ile hem katma değer artışı hem de istihdam artışı yaratılabilir. Bu da özellikle İyi Tarım Uygulamaları (İTU) ve organik tarımın ilde yaygınlaştırılması ile gerçekleştirilebilir.

Endüstriye dayalı bir tarım oluşturularak, bölgede üretilen tarım ürünlerinin katma değeri artırılarak, tarım sektöründen ayrılmayı planlayan genç nüfus için iş ve gelir olanakları yaratılmış olacaktır. Bu nedenle kırsal bölgelerde endüstriye dayalı tarımın teşvik edilmesi gerekmektedir.

Türkiye'de son yıllarda hayvan ürünleri kendine yeterlilikten uzaktadır. Hayvancılık sektörü yılın 12 ayı iş olanağı sağlayan, işsizliğin azalması için önemli bir sektördür. Bu nedenle hayvancılığın Samsun'da desteklenmesi, işsizliğin azaltılması ve hayvancılıkta kendine yeterlilik için önemlidir.

Tüketicileri çevre ve gıda güvenliği konularında bilinçlendirerek, organik tarım üreticilerine yeni olanaklar sağlanmalıdır. Bu tür üretim yöntemleriyle hem istihdam hem de üretim miktarları artarak, yeni piyasalara girmek kolaylaşacaktır.

Samsun kışlık sebze üretiminde önemli bir potansiyele sahiptir. Bu nedenle üretilen ürünlerin pazarlanması konusunda çalışmalar yapılmalıdır.

Modern seracılık ve modern teknoloji desteklenmelidir. Verim ve üretim artışı, karlılığı, karlılık yeni yatırım ve istihdam olanaklarını yaratacaktır. Örtü altı yetiştiriciliği önemli bir istihdam alanıdır. Bu üretim dalında çalışanların önemli bir bölümü sosyal güvenceden yoksun olarak çalışmaktadırlar. Pazarın talepleri dikkate alınarak Örtü altı sebze yetiştiriciliğinin üretim süresi ürün çeşitlendirme ile 11-12 aya kadar çıkartılabilir.

Samsun ilinin su ürünleri açısından potansiyeli iyi tespit edilerek bu potansiyel en iyi şekilde değerlendirilmelidir.

Samsun'daki kırsal turizm sürdürülebilir olarak geliştirilerek, bölgedeki gizli işsizlik de azaltılabilir. Samsun kırsal turizmin gelişmesi için gerekli doğal güzelliklere sahiptir. Bu konuda eğitim programları uygulanmalı ve yatırımlar desteklenmelidir. Böylece, ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınlara ve kendi hesabına çalışan erkeklere iş ve gelir olanakları sağlanabilir.

Uygulanan mevcut tarım politikaları ve üreticiye verilen destekler kapsamında belirli eğitim programlarını tamamlamış çiftçilere **ilave destekleme modelleri** Bankalar ve tarım kredi kooperatiflerince **faiz indirimleri** sağlanabilir.

Sektörde istihdam sorununun çözümünde en önemli adımlardan biri tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesidir.

Tarım sektörünün duayeni olan işletmeler ile İŞKUR arasında sağlanacak işbirliği ile profesyonel işletmelerde iş-başı eğitimleri verilmelidir.

Ülkemizde Çok uzun süredir ekilebilir arazi miktarı; sanayinin ve şehirleşmenin baskısıyla azalmaktadır. Diğer taraftan miras hukukuna bağlı olarak parçalanmış işletmelerde üretici gelirlerinin yeterli olmayışı üreticileri göçe zorlamıştır. Bu konularla ilgili yasal düzenlemeler hayata geçirilmelidir.

Tarım sektöründe bölge ve ürün grubuna uygun ihtiyaca göre nitelikli işgücünün geliştirilmesine önem verilmelidir. Örneğin fındık ürününde Budama, İlaçlama, Hasat işlerinde **Sertifikalı Profesyonel İş Grupları Eğitimi ve Destekleri** İŞKUR ile birlikte oluşturulabilir.

Uygulanan mevcut tarım politikaları ve üreticiye verilen destekler kapsamında belirli eğitim programlarını tamamlamış çiftçilere **ilave destekleme modelleri** Bankalar ve tarım kredi kooperatiflerince **faiz indirimleri** sağlanabilir.

Sektörde istihdam sorununun çözümünde en önemli adımlardan biri tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesidir.

Nitelikli işgücü açısından üniversitelerdeki uygulamalı eğitimler yaygınlaştırılmalı, tarımsal danışmanlık sistemleri daha etkin uygulanmalı, kırsalda bilgiye erişim ve teknolojilerinin kullanımı kolaylaştırılmalıdır.

Genç çiftçilere ve kesin köye dönüş yapanlara devletçe beş yıl sosyal güvence desteği sağlanarak çiftçiliğin cazibesi artırılmalıdır.

Tarım sektörünün duayeni olan işletmeler ile İŞKUR arasında sağlanacak işbirliği ile profesyonel işletmelerde iş-başı eğitimleri verilmelidir.

Ülkemizde Çok uzun süredir ekilebilir arazi miktarı; sanayinin ve şehirleşmenin baskısıyla azalmaktadır. Diğer taraftan miras hukukuna bağlı olarak parçalanmış işletmelerde üretici gelirlerinin yeterli olmayışı üreticileri göçe zorlamıştır. Bu konularla ilgili yasal düzenlemeler hayata geçirilmelidir.

Kayıt dışı işgücü meselesi, tarım sektöründe istihdam ile karşılaşılan sorunların en önemlilerinden biridir. Tarımsal işletmelerin yapısal özellikleri ve ölçükleri belirlenerek işletme bazında kayıt dışı işgücü oranının düşürülmesi gerekmektedir.

Tarım sektöründe **Katma Değer sağlayacak teknoloji odaklı politikalar** uygulanırsa **gençlerin bu konuya dikkatlerinin çekilmesi** daha kolay olacaktır. Aksi takdirde genç nüfusa eğitim verilse dahi söz konusu gençlerin bu sektöre yönlendirilmesi zor olabilir.

Hem ülke genelinde hem de kırsal bölgelerde **eğitim düzeyleri arttıkça işgücü Katılım Oranı da artmaktadır**. Kırsal bölgelerdeki **istihdam sorununun temelinde kırsaldaki gençlik nüfusun özellikle kadınların eğitilmesi** yatmaktadır. Ancak kırsal kesimde yoksulluk hala yaygındır, çocuklar okullarını terk edip çalışmaya başlamaktadır. Yaşamlarını geliştirmek için gerekli eğitimden mahsur kalmaktadırlar. Bu durumda tarım işçiliği ve yoksulluk kuşaktan kuşağa aktarılmakta ve kısır döngü devam etmektedir. Bu

nedenle kırsal kesimdeki genç ve çocuk nüfusun eğitimlerini bırakmalarını engelleyecek programlar uygulanmalıdır. Bunun sonucunda genç nüfus eğitilmiş ve vasıflı olacağından İşgücü Katılım Oranı da artacaktır.

İşgücü niteliğinin artırılabilmesi için **tarımda çalışanların ve ailelerinin sağlık, eğitim, yaşam kalitesi, barınma imkânların** iyileştirilmesi gerekmektedir. Çalışma şartlarının iyileştirilmesi niteliğin de artmasını sağlayacaktır. **Bakanlık, Özel sektör, Ziraat fakülteleri ile çiftçiler arasında** karşılıklı etkileşim sağlanarak, eldeki bilgi birikiminin aktarımı sağlanabilir.

İstihdam yaratılırken insana yakışır iş olması büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle **çalışanlara güvenceli istihdamın** sağlanması, hem verimliliği artıracak hem de yoksulluğun azaltılmasında önemli rol oynayacaktır. Bu politikaları uygularken, yerel kaynakların harekete geçirilmesi de önem arz etmektedir.

Sektörde **işgücünün niteliği**, sağlıklı istihdam politikaları açısından son derece önemlidir. Dolayısıyla vasıflı işgücü potansiyelini artırmak için mesleki yeterlilik belgelerinin edinilmesi önem arz etmektedir. Tarımla ilgili teknolojik gelişmeler arttıkça istihdam doğal olarak azalacak ancak **İŞKUR destekli girişimcilik eğitimleri** işgücü niteliğini arttıracaktır.

KOSGEB, KOBİ'leri geliştirmek üzere çeşitli eğitim programları düzenlemekte ve proje ile işletmelere hibe destekleri sağlamaktadır. **Tarım sektöründe de KOSGEB işletme hibe destekli eğitim ve sertifikasyon programları** uygulanabilir.

Ülkemizde Tarım dönüşüm içerisinde. Temel sorun eğitim ve destek verilecek alanın belirlenmesidir. Türkiye'nin yetiştireceği ürünler özellikle açığımız olan **Yağlık Bitkiler havzalar bazında daha fazla desteklenerek yüksek kazanca** dönüştürülmelidir ki, hem dışarı verdiğimiz döviz üreticimize kazanç olsun hem de **kente göç eden insanlar tekrar tarıma dönebilsin.**

Sektörde istihdam sorununun çözümünde en önemli adımlardan biri **tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesidir.**

Nitelikli işgücü açısından **üniversitelerdeki uygulamalı eğitimler** yaygınlaştırılmalı, tarımsal danışmanlık sistemleri daha etkin uygulanmalı, kırsalda bilgiye erişim teknolojilerinin kullanımı ve erişimine yönelik adımlar atılmalı, **genç çiftçilere ve kesin köye dönüş yapanlara devletçe beş yıl sosyal güvence desteği sağlanarak çiftçiliğin cazibesi** artırılmalıdır.

İŞKUR hizmetlerinden faydalanmak isteyen işletmelere özellikle **Başarılı Özel Sektör liderleri tarafından Mentörlük eğitimi desteklemeleri** sağlanmalıdır.

Tarım sektörünün duayeni olan işletmeler ile İŞKUR arasında sağlanacak işbirliği ile profesyonel işletmelerde **iş-başı eğitimleri** verilmelidir.

İŞKUR'un **Sürü Yönetimi** gibi, **iş-başı eğitimlerinden Tarım sektörünün daha etkin bir şekilde faydalanması** sağlanabilir. Bu kapsamda Bakanlık ile İŞKUR işbirliğiyle ortaya konulan program eğitimlerinin süreleri arttırılmalıdır. Öte yandan paydaşlardan sivil toplum kuruluşları da dâhil edilerek bu program sürdürülmelidir.

Büyükşehir yasası sonrasında temel altyapı sorunlarına ve tarımsal üretimin geliştirilmesine yönelik destek verilmemektedir. Kırsalda istihdamın artırılması için her belediye kendi bölgesinde **altyapısı kurulmuş modern köyler kurarak** veya mevcut

köylerin söz konusu koşullarını iyileştirerek köylerin gelişime katkı sağlamalıdır. **Geriye göçün sağlanması amacıyla modern köyler kurulması uygulamasına işlerlik kazandırılması** uygun olacaktır. Belediyeler sosyal sorumluluk projelerini desteklemelidirler.

Yerel yönetimler hizmet ettikleri alanı en iyi bilen hizmet götürücülerdir. Bu noktada hizmet götürecek tüm paydaşların kaynak israfını engellemek adına bir araya gelmesi gerekmektedir. **Büyükşehir Belediyesinin, Tarım teşkilatlarının ve Üniversitelerin işbirliğiyle tüm kurumların bir araya geldiği ve hiç bir kurumun işten kaçmadığı veya rol çalmadığı tam bir eşgüdüm ile hareket edilmesi** yarar sağlayacaktır. Belediyeler; üniversiteler ve bakanlık taşra teşkilatları ile işbirliği protokolü imzalayarak kırsalda sürdürülebilir üretime yönelik eğitimler verilmesi sağlanmalıdır. Tarım Kredi Kooperatifinin de bu tarz yönetimler içinde bulunması gerekmektedir. Müeyyidesi olan bir yönetim ortaya konulmalıdır. Hiyerarşik bir yönetim ortaya konularak tüm paydaşların bir araya getirilmesi sağlanabilir.

Yerel yönetimler Üniversite ile birlikte, büyük işletmelerle yapılacak bir proje kapsamında **Ziraat Fakültelerinden mezun olanların uygulama alanlarına yönlendirilmesi, üretici ile etkileşiminin sağlanması** ve karşılıklı eğitim alma imkânı sağlanmalıdır. Öte yandan, **yerelde üretilen ürünlerin pazarlanmasına yönelik ilgili Bakanlıklarca yerel yönetimlere destek sağlanması** gerekir. Hizmetin muhatabının ayağına götürülmesi sağlanmalıdır.

Mevsimlik işçilere yönelik olarak belediyeler **asgari yaşam imkânlarını sağlayarak** bu kitlenin sosyal şartlarını iyileştirmelidir. **Mevsimlik tarım işçilerinin oturacağı sürekli barınakların inşa edilmesi** için yerel paydaşların katkısının artırılması gerekmektedir.

Tarım Kredi Kooperatifleri, kurdukları kooperatiflerde istihdam edeceği personeli ilgili bölgeden seçmeye özen göstermektedir. Bu yaklaşım kırsal kesimde güven ve samimiyet oluşturduğu için daha da yaygınlaştırılmalıdır.

Büyükşehir sınırlarına dahil edilen köylerde önceden geri dönüşüme dahil edilen atıklar artık çöplere atılarak ek maliyetler yaratmaktadır. Geri dönüşüm konusuna önem verilmelidir.

Bütün çiftçilerin çiftçi kayıt sistemine dahil edilmesi gerekmektedir. Çünkü en büyük paydaş çiftçinin kendisidir. Çiftçi ile kamu arasındaki iletişimde sorunların yerelde çözülmesini sağlayacak mekanizmalar kurulmalıdır.

İl istihdam kurullarının genişletilmesi, tüm paydaşları kapsayacak şekilde oluşturulmalıdır. Tarımsal istihdam açısından Tarım Konseyi kurularak devlet ve sivil kurumların bir araya getirilmesi sağlanmalıdır.

İşgücünün tarım sektöründe kalması ve kırsaldan göçün önlenmesi için tarım işçilerine asgari ücret verilmesi üzerine çalışmalar yapılabilir.

Kurumsal hafıza olmaması sebebiyle, belirli bir noktaya gelen birikim kullanılamamaktadır. Her seferinde yeni uygulamalar ortaya koyma çabası sonu gelmeyen pek çok uygulamanın boşa gitmesine sebep olmaktadır. **Yerel birikimlerin karar mekanizmalarına dahil edilmesi**, kurumsal hafıza birikiminin göz ardı edilmemesi gerekir.

İŞKUR tarafından yürütülen meslek edindirme kurslarının devamı sağlanmalıdır. Ancak, çok sayıda kurum tarafından yürütülen söz konusu uzmanlaşma eğitimlerinin tek elden

yönetilmesi sağlanmalıdır. Öte yandan, **OSB'ler tarafından özellikle ara eleman ihtiyacı için yüksekokullar ve fakülteler kurulması** da yararlı olacaktır.

Tarımsal işgücü içerisinde yer alan bireylerin özelliklerine yönelik detaylı verilere sahip olunması gerekmektedir.

Tarım ve Orman Bakanlığı'nca **tarımsal nüfusun gençleştirilmesi ve genç çiftçilere hibeler verilmesi** konusunda mevcut olan uygulamalar daha yaygınlaştırılmalıdır. Tersine göçün teşvik edilmesi ve tersine göçe yönelik teşviklerin ortaya konulması yarar sağlayacaktır.

İstihdam garantili eğitim projelerinin sonuçlarının takibi sağlanmalıdır. Eğitim programlarının pek çoğu **sonuçlanmayan veya sonuçları takip edilmeyen yararsız programlara** dönüşmektedir. Çoğu kayıt dışı çalışan, herhangi bir eğitim almamış bireylere verilecek eğitim yarar sağlamamaktadır.

Yerel ürünlerin üretim alanlarının genişletilmesi ve bu alanda istihdamın artırılmasının sağlanması için **kırsal turizmin de önünün açılması** sağlanmalıdır. İstihdam için Yöresel ürünlerin pazarlanmasına yönelik olarak kolaylıklar sağlanması, reklamlarının yapılabilmesinin sağlanması, bilgilendirici yayınlar yapılması uygun olacaktır. Bu ürünlere yönelik rekabet gücünü artırıcı teşviklerin verilmesi gerekir.

Sürdürülebilir kılınacak üretimlerin yapılması ve pazarların bulunması gerekmektedir.

Bu durum, tarımsal üretim gayrisafi hasılasını da arttıracaktır. Bu açıdan **dünya üretiminde ilk 5'te olduğumuz ürünlerde pazar alanlarımızın geliştirilmesi** gerekir. Coğrafi işaretin standardının belirlenmesi, kalite standartlarının korunması gerekir.

Tarımla ilgili öncelikli sorunların belirlenmesi ve çözümü için Yerel yönetimler ve illerdeki Tarım ve Orman İl Müdürlükleri işbirliği ile Üniversitelerin bünyesinde tarımsal sanayide çalışan işçilerin, çiftçilerin ve çiftçi ailelerinin ihtiyaç duydukları talep ettikleri eğitimleri alabilecekleri eğitim ve yayım merkezleri oluşturulabilir.

İstihdam için Ulusal bir proje kapsamında; Tarımsal eğitimin kalitesini artırabilmek ve **Ziraat Fakültelerine girişimci başarılı gençlerin tercihini sağlayabilmek için, yüksek puanlı ilk beş öğrenciye mezun oluncaya kadar mühendis maaşı kadar burs verilmesi, mezun olunca iş garantisi sağlanması düşünülmelidir.** Ayrıca Ziraat Fakültelerinde uygulama ağırlıklı eğitime geçilmesi (2 sene teorik + 2 sene uygulama gibi) **derslerin sahada yapılması** sağlanmalıdır. Öğrencilerin çiftçilerle de işbirliği yapabileceği uygulamalı projelere yönlendirilmesi teşvik edilebilir. Bu konuda **Konya da açılan Gıda ve Tarım Üniversitesi iyi bir modeldir.**

İşsizlik ve istihdam probleminin ortadan kaldırılması için işgücü arz ve talebinin birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda da Samsun için açık işlerin ve açık iş oranlarının sektörel ve mesleki olarak belirlenmesi çalışmalarına destek verilmelidir.

İşsizliğin azaltılması ve istihdamın artırılması için Ulusal düzeydeki politikaların yanında yerel düzeyde politikalara da ihtiyaç duyulmaktadır. İl istihdam Kurulları başta tarımsal istihdam olmak üzere yerel düzeyde üretilecek yukarıdaki genel önerileri içeren politikalarda daha etkin rol almalıdır.

Kaynaklar

- 1-Kalkınma Bakanlığı. 11. kalkınma Planı.Tarım ve Gıda Özel İh. Rap. 2019-2013
- 2- GTHB Eylem Planı. 2017
- 3-Türkiye de Tarımsal işgücü piyasası ve sosyal güvenlik politikaları F.İşin ve ark.
- 4- Ulusal istihdam stratejisi. 2014-2023
- 5-Samsun GTHB faaliyet raporu.2017-2018
- 6-2017-2019 orta vadeli plan
- 7-Samsun istihdam eylem planı 2018